

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้ คือ

- แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา
- แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การมัธยมศึกษา

การมัธยมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาในระดับกลางระหว่างประถมศึกษาและอุดมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาตามความสนใจ ความถนัด เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประกอบอาชีพที่เหมาะสม

หลักการสำคัญในการจัดการมัธยมศึกษา คือ การมุ่งเน้นให้การมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนทุกคน เพื่อให้เด็กมีความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ในด้านวิชาการและวิชาชีพ มีจิตสำนึกด้านวิทยาศาสตร์ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม มีศีลธรรม คุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรง สามารถทำงานเป็นกลุ่มและหมู่คณะได้ ตระหนักในคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม การสงวนรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ

การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต และดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กรมสามัญศึกษา , 2537)

แผนการศึกษาชาติ (2535) ได้กล่าวถึงการมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

ข้อ 3.3.1 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่อจากระดับประถมศึกษา ให้ผู้เรียนได้ค้นพบความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนมีความสามารถในการประกอบอาชีพการงานตามควรแก่วัย

ข้อ 5. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน

แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 ของกรมสามัญศึกษากล่าวถึง การมัธยมศึกษาว่าเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่จบชั้น ป.6 ให้มีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัยตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล ตลอดจนให้ผู้เรียนมีจริยธรรม ศิลธรรม และพลานามัยที่สมบูรณ์

กรมสามัญศึกษา(2536)ได้กล่าวว่า การมัธยมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต เป็นกระบวนการผลิตกำลังคนในระดับกลางเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือศึกษาต่อในระดับสูง พร้อมกับการปลูกฝังในการประกอบอาชีพ สร้างทักษะ ความรอบรู้ให้เป็นคนขยัน ประหยัด อดทน มีความรับผิดชอบ มีวินัย สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนมาให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และสามารถมีส่วนร่วมในการปกครอง อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายของการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา

การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรืองานที่เป็นหน้าที่ และ

ความรับผิดชอบที่ผู้บริหารโรงเรียน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องงานในการดำเนินงานของโรงเรียน ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและบรรลวุฒิตุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษามีขอบเขตกว้างขวางมาก ดังที่ได้มีผู้ได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังเช่น ภิญโญ สาธร (2519) ได้กำหนดขอบข่ายของงานการบริหารโรงเรียนที่สำคัญออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. งานการสอนและการพัฒนาการใช้หลักสูตร
2. งานบริหารกิจการนักเรียน
3. งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
4. งานบริหารบุคลากรในโรงเรียน
5. งานบริหารอาคารสถานที่และบริเวณ
6. งานจัดองค์การและโครงสร้างของโรงเรียน

Jarvis (อ้างถึงใน กิติมา ปรีดีติติก , 2532) ได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารโรงเรียนไว้เป็น 8 ด้าน คือ

1. งานพัฒนาหลักสูตรและการสอน
2. งานบริหารกิจการนักเรียน
3. งานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
4. งานบริหารบุคลากร
5. งานบริการพิเศษต่างๆ
6. งานโครงการสร้างหน่วยงาน
7. งานอาคารสถานที่และบริเวณ
8. งานบริหารธุรการและการเงิน

ส่วน Sergiovanni and others (1992) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงาน

โรงเรียน ออกเป็น 8 ด้าน คือ

1. งานวิชาการ
2. งานกิจการนักเรียน
3. งานโรงเรียนกับชุมชน
4. งานบุคลากร
5. งานอาคารสถานที่
6. งานบริการรถรับ-ส่งนักเรียน
7. งานจัดองค์การและโครงสร้าง
8. งานธุรการและการเงิน

สำหรับ Kimbrough and Nunnery (1983) ได้ร่วมกันกำหนดขอบข่ายการบริหาร

งานโรงเรียนไว้ 8 ประการ คือ

1. งานการจัดองค์การ
2. งานบริหารหลักสูตรและการสอน
3. งานบริหารการเงินโรงเรียน
4. งานบริหารธุรการและบริการ
5. งานบริหารบุคลากรผู้ร่วมงาน
6. งานบริหารบุคลากรนักเรียน
7. งานบริหารอาคารและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ
8. งานความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน

Campbell , Corbally and Ramseyer (1966) ได้ร่วมกันกำหนดขอบข่ายการ
การบริหารงานโรงเรียนไว้ 6 ด้าน คือ

1. การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. การบริหารหลักสูตรและการสอน
3. การบริหารกิจการนักเรียน
4. การบริหารงานบุคคล
5. การบริหารงานอาคารสถานที่
6. การบริหารงานการเงินและธุรการ

นอกจากขอบข่ายการบริหารงานโรงเรียนที่นักการศึกษาได้กำหนดไว้ตามที่กล่าวไว้
ข้างต้นแล้วนั้น กรมสามัญศึกษา (2532) ยังได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อ
ให้ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดได้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานโรงเรียนให้เกิด
ความก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดไว้เป็น 6 หมวด ดังนี้

- หมวดที่ 1 งานบริหารทั่วไป
- หมวดที่ 2 งานวิชาการ
- หมวดที่ 3 งานธุรการ
- หมวดที่ 4 งานปกครองนักเรียน
- หมวดที่ 5 งานบริการ
- หมวดที่ 6 งานโรงเรียนกับชุมชน

จะเห็นได้ว่าจากขอบข่ายของงานการบริหารโรงเรียนตามที่ได้มีนักการศึกษา กล่าวไว้
ข้างต้น รวมทั้งเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา ของกรมสามัญศึกษาจะมีขอบข่ายงานที่ไม่
ต่างกันมากนัก และจะมีงานด้านหนึ่งที่นักการศึกษา และเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา
กำหนดไว้ตรงกันนั้นคือ งานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แสดงถึงความสำคัญ

ที่มีมน้อยไปกว่าขอบข่ายงานด้านอื่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน การจัดการศึกษาจะต้องอาศัยความร่วมมือ และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆจากชุมชนมาก ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันจะเป็นการนำมาซึ่งความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กิติมา ปรีดีติลล (2532) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น นับเป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารการศึกษายุคปัจจุบัน เพราะโรงเรียนจะต้องอาศัยทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านอาคารสถานที่ หรือการเรียนการสอนก็ตาม จะเห็นได้จากแนวการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ทั้ง ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ได้มุ่งเน้นให้ใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระของชุมชนมาช่วยในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาชีพ ถ้าทั้งทางโรงเรียนและชุมชนขาดความร่วมมือ และขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวนี้อาจจะสำเร็จได้ยาก

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2532) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งของโรงเรียน โรงเรียนในปัจจุบันนอกจากมีหน้าที่รับผิดชอบในการสอนนักเรียน ให้มีความรู้ทางวิชาการแล้ว โรงเรียนมีส่วนช่วยให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมและชุมชน เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ที่มีต่อชุมชนเป็นอย่างดี ในฐานะ

ที่โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาของชุมชน โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทาให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน และให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน ทั้งโรงเรียนและชุมชน จึงมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชน เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และประเทศชาติ

ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีความสอดคล้องกันกับ สุวัฒน์ มุทเมธา (2524) ที่กล่าวถึงแนวคิดในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างที่โรงเรียนจะต้องกระทำ เนื่องจากเป็นบทบาทและหน้าที่โดยตรงของการให้การศึกษาในปัจจุบัน เพราะหน้าที่ของโรงเรียนมิได้มีหน้าที่เพียงสอนให้นักเรียนมีความรู้วิชาการต่างๆเท่านั้น แต่โรงเรียนในปัจจุบันจะต้องให้ผู้ได้รับการศึกษาพัฒนาทุกๆด้าน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข ปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และในเวลาเดียวกันสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่เหมาะสม ถูกต้องได้อีกด้วย ผู้เรียนจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมและชุมชนของตนเองดีพอ เข้าใจปัญหาอุปสรรคของชุมชน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนในอันที่จะปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆของชุมชน เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และส่วนรวมด้วย

ซึ่งจากแนวความคิดที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบันนี้ มีความจำเป็นอย่างยี่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากชุมชน เพราะโรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญที่จะให้ความช่วยเหลือโรงเรียนได้ทั้งทรัพยากรในการจัดการ แหล่งวิทยาการต่างๆอีกทั้งโรงเรียนก็เป็นองค์กรที่ตั้งอยู่ในชุมชน ให้การศึกษาแก่สมาชิกในชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนกับชุมชนจึงต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และพัฒนาชุมชน

ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

วิมลศรี อุปรมัย (2528) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง "การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นมาในแง่ที่สามารถค้นหา และใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ในเวลาเดียวกันก็ให้ชุมชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน"

ยนต์ ชุ่มจิต (2528) ได้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง "วิธีการต่างๆที่ผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ในโรงเรียนใช้เพื่อสร้างความรู้สึกอันดีต่อกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ" ซึ่งมีความสอดคล้องกันกับ สุพิชญา ชีระกุล (2521) ที่ได้กล่าวว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง "วิธีการหรือหนทางที่โรงเรียนใช้ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในเขตนั้น"

ซึ่งจากการที่ได้มีผู้ให้ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังกล่าวข้างต้นแล้วนี้ พอจะสรุปได้ว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น คือ การดำเนินการใดๆร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรู้สึกที่ดีต่อกัน อันจะเป็นหนทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ขณะเดียวกันก็เป็นหนทางให้โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

ความหมายของโรงเรียน

วิจิตร วรุตบางกูร (2520) ให้ความหมายว่า โรงเรียน คือ "หน่วยของสังคม หน่วยหนึ่งที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายคน ซึ่งมีความต้องการและวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะใช้เป็นองค์การให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ" ซึ่งคล้ายกับที่ หวน

พินธุพันธ์ (2529) กล่าวว่า โรงเรียน คือ "สถานที่หรือหน่วยของสังคมที่ให้การฝึกฝนอบรมคนในหลายๆด้านแก่บุคคลในสังคม โรงเรียนมิได้เป็นสถานที่ให้ความรู้แก่บุคคล หรือใช้เป็นสถานที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นสถานที่ที่ให้การฝึกฝนอบรมคนทั้งด้านหนังสือ ด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการทำงาน การประกอบอาชีพ ความประพฤติดี ความสมบูรณ์ของร่างกาย และการสังคมอีกด้วย"

ความหมายของชุมชน

สมศักดิ์ ศรีมาโรจน์ (อ้างถึงในทวน พินธุพันธ์ 2529) กล่าวว่า ชุมชน "คือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกัน มีส่วนสำคัญของชีวิตต่างๆไปอย่างเดียวกัน" ซึ่งชिरวัฒน์ นิจนตร (2528) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า ชุมชน คือ "หน่วยทางสังคมขนาดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นกลุ่มก้อน อาศัยอยู่ในบริเวณอาณาบริเวณเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิด และผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิกส่วนใหญ่ได้"

บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

โรงเรียนนอกจากจะได้ชื่อเป็นองค์กรในชุมชนที่รับผิดชอบในด้านการศึกษาของชุมชนแล้ว หน่วยงานโรงเรียนยังตั้งอยู่ครอบคลุมทั่วประเทศ ดังนั้นเป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่งที่โรงเรียนควรจะทำหน้าที่นอกเหนือจากการเรียนการสอน ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ปรีชา คัมภีร์ภรณ์ (2529) ได้เสนอว่าโรงเรียนควรมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ชุมชน ชุมชนไทยส่วนใหญ่ยังต้องมีการพัฒนาอีกหลายด้าน โรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันทางการศึกษาจึงควรจะเป็นผู้นำความรู้ที่แปลกใหม่ และสามารถทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้นเข้าสู่ชุมชน
2. เป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้เป็นแหล่งสำหรับการศึกษาค้นคว้าทั้งในด้านวิชาการ และวิชาชีพ
3. เป็นศูนย์พัฒนาชุมชน ในการพัฒนาชุมชนนั้นรัฐจะสร้างหน่วยงานให้ครบทุกหมู่บ้านย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นโรงเรียนซึ่งมีความพร้อมทั้งด้านบุคลากรและสถานที่ควรทำหน้าที่เป็นศูนย์พัฒนา
4. เป็นแหล่งส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม หน้าที่ของโรงเรียน คือการส่งเสริมและถ่ายทอดวัฒนธรรม ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจะได้ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่นี้
5. เป็นศูนย์การดำเนินงานของทางราชการ โรงเรียนที่กระจายอยู่ในท้องถิ่นต่างๆเป็นจำนวนมาก ควรจะให้ข้าราชการต่างๆเป็นที่ทำงานของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเพื่อไม่ให้เกิดความสูญเปล่าของอาคารเหล่านั้น
6. เป็นสถานฝึกอาชีพ โรงเรียนควรให้อาคารสถานที่เป็นที่ฝึกงานอาชีพที่เห็นว่าเหมาะสมกับท้องถิ่น ให้ความสำคัญการฝึกอาชีพพระยะสั้น

บทบาทหน้าที่ของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน

กิติมา บรืดีติติก (2532) กล่าวว่า ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนอย่างแยกไม่ออกเพราะโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชน การจัดการเรียนการสอนจึงต้องให้เป็นไปตามความต้องการหรือสอดคล้องต่อความต้องการของชุมชน ชุมชนจึงมีบทบาทและมีความสำคัญต่อโรงเรียนอย่างมาก ดังนี้

1. ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดปรัชญา และจุดมุ่งหมายของโรงเรียนโดยการ

กำหนดให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตร
3. ชุมชนมีบทบาทในการที่โรงเรียนจะพัฒนาคนอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น
4. ชุมชนมีบทบาทในการช่วยโรงเรียนพัฒนาปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
5. ชุมชนมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์ และถ่ายทอดวัฒนธรรม
6. ชุมชนมีบทบาทที่จะช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ
7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงานองค์การ และสถาบันต่างๆ รวมทั้งตั้งโรงเรียนเองด้วย
8. ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการควบคุม และสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน
บทบาทหน้าที่ของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้ง 8 ประการนี้
สุวัฒน์ มุทเมธา (2524) ได้เคยกล่าวไว้ในหนังสือ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้ว
และยังมีนอกเหนือจาก 8 ประการอีกดังนี้ คือ
9. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในการที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุง
กระสวนชีวิต และความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น
10. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติ
ชีวิตที่แท้จริงของนักเรียน
11. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียน ในการที่โรงเรียนจะใช้แหล่ง
ทรัพยากรของชุมชนให้มีประโยชน์
12. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่าง
ต่อเนื่องกันไป เพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน

จากการที่มิ้นกวีวิชาการได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าทั้งโรงเรียนและชุมชน
ต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โรงเรียนหรือชุมชน
ไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง หากโรงเรียนไม่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากชุมชน

แล้ว การดำเนินภารกิจด้านการจัดการศึกษาคงไม่ประสบความสำเร็จ ในขณะที่ชุมชนเองหากไม่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากโรงเรียนแล้วก็คงไม่สามารถพัฒนาไปได้ดีเท่าที่ควร บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและชุมชนที่พึงมีต่อกัน พอจะประมวลได้ว่ามี 3 ประการต่อไปนี้

1. การให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนกันและกันในด้านวิชาการ
2. การให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนกันและกันในการอนุรักษ์ และส่งเสริม ศิลป วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
3. การให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนกันและกันในการอนุรักษ์ พัฒนาคุณภาพ ชีวิต และสิ่งแวดล้อม

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า

1. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของคนในชุมชน
2. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งผลิต พัฒนาและคัดเลือกสมาชิกที่ดีให้กับชุมชน
3. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน
4. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งเป็นศูนย์รวมของชุมชน กิจกรรมและบริการต่างๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน
5. เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ๆ ให้กับชุมชน
6. เพราะโรงเรียนอาศัยภาษี และการสนับสนุนจากประชาชน
7. เพราะโรงเรียนต้องการความสนับสนุน และอุปถัมภ์ต่างๆ จากประชาชน

สุวัฒน์ มุททเมธา (2524) ได้เสนอแนวคิดที่แสดงถึงความจำเป็นในการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าดังนี้

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพราะโรงเรียนให้การศึกษากับนักเรียน ซึ่งมาจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ นักเรียนน่าสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน นักเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น รวมทั้งพ่อ แม่ ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย บุคคลในชุมชนก็จะดำรงชีวิตตามนักเรียนไปด้วย จึงถือว่าโรงเรียนให้การศึกษาดูทางอ้อมแก่บุคคลในชุมชนนั่นเอง
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญของคน ช่วยทำให้การเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้น ประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของโรงเรียน ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียน อาจจะเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน
3. ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี แต่ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กันจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น โรงเรียนและครูถูกกล่าวหาบ้าง ถูกตำหนิบ้าง
4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการศึกษา ในชุมชนแต่ละแห่งมักจะมีผู้ที่มีปัญหาไม่เข้าใจการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ไม่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้
5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการสอนตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชนจะต้องใช้ทรัพยากรต่างๆของชุมชน จะต้องให้ผู้เรียนน่าสิ่งที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ แล้วนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนได้ และนอกจากโรงเรียนให้การศึกษาก็เพื่อพัฒนาบุคคลยังมุ่งพัฒนาชุมชนไปด้วย ดังนั้น หลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียนจะต้องได้รับการปรับปรุงตามความต้องการของชุมชนด้วย

6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรต่างๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบัน และวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน ทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ย่อมนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในโรงเรียนได้

7. ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี ทั้งในด้านปัญหาของชุมชน ความต้องการของชุมชน ทรัพยากรในชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้ช่วยแก้ปัญหาของชุมชน

นอกจากนี้ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2532) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า

1. เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจจุดมุ่งหมายการดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและคิดว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เมื่อประชาชนยอมรับว่าโรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าแก่ชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ถ้าประชาชนในชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน พร้อมกันนี้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหาร และการดำเนินงานของโรงเรียน กล่าวคือชมโรงเรียนอย่างจริงจัง โรงเรียนก็จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างดี

3. เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียน ทั้งนี้โรงเรียนต้องทำให้ประชาชนเห็นความก้าวหน้าของการศึกษา โดยคำนึงถึงความก้าวหน้าของชุมชนด้วย โรงเรียนต้องดำเนินการในสิ่งที่ชุมชนสามารถเข้าใจ ยอมรับ และให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือโรงเรียน โดยการสนับสนุนด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์และกำลังความคิด ทั้งนี้โรงเรียนต้องให้สิทธิต่อประชาชนในการเสนอความคิดเห็น หรือร่วมเป็นกรรมการในการบริหารของโรงเรียน

4. เพื่อแก้ภาพพจน์ของครู เมื่อโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชน ครูและผู้บริหารของนักเรียนก็มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ต่างฝ่ายต่างมีความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ทำให้ผู้บริหารเข้าใจเจตนาในการกระทำต่างๆ ของครูได้ดีขึ้น

5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตร และการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สนองความต้องการด้านต่างๆของชุมชน นักเรียนสามารถนำวิชาความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

6. เพื่อให้เด็กในชุมชนมีความเจริญงอกงาม มีความประพฤติดี ทั้งนี้เพราะโรงเรียนและผู้ปกครองมีความเข้าใจ และมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ช่วยกันร่วมมือแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการเจริญงอกงามของเด็ก

จากคำกล่าวของนักวิชาการที่แสดงถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สรุปได้ว่า โรงเรียนกับชุมชนย่อมเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ไ้เพราะ

1. โรงเรียนเป็นของชุมชน เป็นศูนย์รวมทางวิชาการ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ
2. โรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรต่างๆจากชุมชนมาดำเนินการจัดการศึกษา
3. โรงเรียนต้องทำให้ประชาชนมีความรู้สึกที่ดีต่อโรงเรียน จะได้หันมาให้ความร่วมมือและสนับสนุนภารกิจของโรงเรียน
4. โรงเรียนต้องตอบแทนชุมชน ำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น
5. บุคลากรในโรงเรียนและประชาชนในชุมชน ต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน จะส่งผลให้โรงเรียนและชุมชนได้หันหน้ามาให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน

หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534) ได้ให้หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หลักเกณฑ์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนควรมีดังนี้

1. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา เชื่อถือได้
2. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่ต้องทำต่อเนื่องตลอดเวลา
3. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนรับผิดชอบด้วย
4. ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
5. ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ มีช่องทางภาพพจน์ของโรงเรียนและชุมชน
6. ต้องดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพของชุมชน
7. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสาระ วิธีการ และโอกาส

พิสิฐ พิชฌานนท์ (2530) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ภายนอกนั้น ควรคำนึงถึงหลักการต่างๆต่อไปนี้

1. จัดตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด
2. ครูใหญ่และครูควรมีความอ่อนน้อม มารยาทดี ไม่ดูหมิ่นประชาชน ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง และยอมรับความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง
3. ครูใหญ่และครูไม่ควรประพฤติตนแบบยกตนข่มท่าน แต่ควรยกย่องให้เกียรติแก่ประชาชนอย่างแท้จริง
4. ครูใหญ่และครูต้องพยายามทำความเข้าใจในธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้จะต้องรู้ถึง ค่านิยม ความเชื่อ ของท้องถิ่นด้วย
5. ครูใหญ่และครูควรรู้และเลือกกาลเทศะ ให้ถูกต้องแก่โอกาสตามสมควร
6. ครูใหญ่และครูควรยกเว้นการกระทำใดๆ ที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวเอง และโรงเรียน เช่น ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

กิตติมา ปริสติติก (2532) ได้สรุปหลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. ยึดหลักมนุษยธรรม การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ต้องอาศัยหลักมนุษยธรรมเป็นอย่างมาก บุคลากรในโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี

2. ยึดหลักความจริงใจหรือบริสุทธิ์ใจ ซื่อความใดๆ ที่จะเผยแพร่สู่ประชาชน ย่อมจะมีความเชื่อถือได้ ตรงไปตรงมามากที่สุด และไม่ควรมืออะไรปิดบังภายในโรงเรียน
3. ยึดหลักความซื่อสัตย์ บุคลากรในโรงเรียนควรมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และการทำงาน
4. มีความสม่ำเสมอในการทำงาน และการติดต่อสัมพันธ์กับคน
5. ยึดความเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชน
6. ยึดความอดทน จะต้องมีความอดทนเป็นอย่างมากในการดำเนินงานของโรงเรียน และการติดต่อกับชุมชน
7. ยึดความยืดหยุ่น ควรเป็นลักษณะการเอนอ่อนผ่อนตาม การดำเนินการควรมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์และ เวลา
8. ยึดความต่อเนื่อง การจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ย่อมต้องอาศัยเวลาในการดำเนินงานที่ต่อเนื่องกัน และจำเป็นต้องมีตลอดไป
9. ยึดการครอบคลุมเนื้อหา การสร้างความสัมพันธ์จะต้องครอบคลุมลักษณะงาน และขอบข่ายของโรงเรียนในทุกๆด้านอย่างเพียงพอ มิใช่มุ่งในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ
10. ยึดความเรียบง่าย การนำเสนอของชุมชนไม่ว่าจะเป็นด้านใด ควรคำนึงถึงความเรียบง่าย สื่อสัมพันธ์กันเข้าใจ
11. ยึดการสร้างสรรคดี เป็นหลักการที่โรงเรียนต้องมุ่งที่จะกระทำเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
12. ความสามารถในการปรับตัว การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในแต่ละโอกาส และแต่ละสภาพปัญหา

จากหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่นักวิชาการกล่าวไว้แล้วนี้ พอจะสรุปได้ว่า ผู้ที่จะดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรยึดสำคัญดังนี้คือ

1. ต้องมีความตั้งใจจริง ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมงานทุกด้าน
2. ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมในชุมชน
3. ต้องมีความอดทน และมุ่งมั่นในการทำงาน
4. ต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ตลอดจนศึกษาและเรียนรู้วิถีของชุมชน

ขอบข่ายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กรมสามัญศึกษา (2532) ได้กำหนดขอบข่ายงานบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 6 ประการ มีรายละเอียดดังนี้คือ

1. การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
  - 1.1 การศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน
  - 1.2 การทำแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
  - 2.1 การกำหนดอุดมการณ์เพื่อสร้างเสริมคุณธรรม ลักษณะนิสัย และความประพฤติ
  - 2.2 การสร้างเกียรติประวัติทางด้านวิชาการ
  - 2.3 การสร้างเกียรติประวัติทางด้านจริยธรรมและคุณธรรม
  - 2.4 การสร้างเกียรติประวัติทางด้านกีฬา
  - 2.5 การรวบรวมและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
3. การให้บริการชุมชน
  - 3.1 การบริการข่าวสาร
  - 3.2 การส่งเสริมสุขภาพอนามัย

- 3.3 การส่งเสริมอาชีพ
- 3.4 การบริการนันทนาการ
- 3.5 การบริการอาคารสถานที่ และวัสดุครุภัณฑ์
- 3.6 การบริการวิชาการ
4. การเป็นผู้นำ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
  - 4.1 การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน
  - 4.2 การให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น
5. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน
  - 5.1 การจัดตั้งองค์การเพื่อสนับสนุนโรงเรียน
  - 5.2 การช่วยเหลือด้านวิชาการ
  - 5.3 การช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์
  - 5.4 การช่วยเหลือด้านบริการ
6. การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2536) ได้เสนอขอบข่ายงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
2. การให้บริการชุมชน
3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน
4. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
5. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น

Sergiovanni and others (1992) ได้ร่วมกันเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของตน

2. การช่วยให้ชุมชนเข้าใจในศักยภาพของชุมชน
3. การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน
4. การช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน
5. การให้บริการที่โรงเรียนทำได้โดยร่วมมือกับองค์กรอื่นในชุมชน
6. การประเมินนโยบายและแผนงานการพัฒนาชุมชนในส่วนที่โรงเรียนเกี่ยวข้อง

จะเห็นได้ว่างานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีลักษณะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โรงเรียนและชุมชนต่างก็เป็นผู้ให้และเป็นทั้งผู้รับโรงเรียนจึงต้องควรดำเนินการในส่วนของการให้และการรับความช่วยเหลือจากชุมชน โดยต้องศึกษาลักษณะของชุมชนในด้านต่างๆ จัดบริการต่างๆ ให้แก่ชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจและสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นรวมทั้งประเมินนโยบายและโครงการ แผนงานในการปรับปรุงชุมชนของโรงเรียน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จิรวัดน์ นิจนตร (2528) ได้เสนอว่าวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีอยู่หลายขั้นตอน แต่ควรจะเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบ้านหรือผู้ปกครองของนักเรียนก่อน แล้วจึงค่อยขยายความสัมพันธ์นั้นออกไปสู่ชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองนั้น โรงเรียนมีแนวทางดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดให้มีการประชุมนิเทศผู้ปกครองของนักเรียนในวันเปิดภาคเรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียนทั้งด้านการสอนการอบรม และการพัฒนาในด้านต่างๆ
2. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาเยี่ยมชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น

3. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหาวางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก
4. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน
5. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรในเรื่องที่เขามีความถนัดและความชำนาญ หรือเชิญมาเป็นกรรมการงานที่โรงเรียนจัดขึ้น
6. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

หลังจากที่สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนได้แล้ว โรงเรียนควรขยายความสัมพันธ์ไปสู่ชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์กิจการต่างๆของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ สร้างความเชื่อถือและความมั่นใจตลอดจนความนิยามให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนโดยการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือให้ความช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน โรงเรียนอาจจะประเมินความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการศึกษาและสนองความต้องการดังกล่าวให้ได้มากที่สุด และพยายามทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งในทางวิชาการ และการพัฒนาท้องถิ่น

พิสิฐ พิษฉานนท์ (2530) ได้แบ่งวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 2 วิธี คือ

1. โดยการนำเอากิจกรรมที่มีภายในโรงเรียนออกสู่ประชาชนภายนอกที่อยู่ ณ ท้องถิ่นนั้น เช่น การนำนักเรียนออกไปพัฒนาชนบท ให้นักเรียนออกไปฝึกอาชีพจริงๆกับประชาชนในท้องถิ่น จัดการบรรยายพิเศษโดยครูหรือครูใหญ่ จัดเครื่องมือสื่อสารต่างๆซึ่งได้แก่ การออกวารสารโรงเรียน การมีจดหมายถึงผู้ปกครอง การให้ครูหรือครูใหญ่ออกไปช่วยงานในชนบท
2. โดยการนำประชาชนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ จัดงานการแสดงของนักเรียนในโอกาสที่สำคัญแล้ว เชิญผู้ปกครองและประชาชนมาชม จัดสมาคมครูผู้ปกครอง จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับประชาชนในชนบท เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาบรรยาย

ให้นักเรียนฟังและเชิญประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการต่างๆของโรงเรียนเท่าที่มันจัดต่อ
กฏระเบียบของโรงเรียน

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ได้กล่าวไปแล้วนี้ เป็นวิธีการ
เดียวกันกับ ยนต์ ชุ่มจิต (2528) ซึ่งได้ให้รายละเอียดไว้ คือ

การนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เป็นการนำเรื่องราวต่างๆที่ทางโรงเรียนได้ดำเนิน
ไปแล้วหรือมีแผนที่จะดำเนินการต่อไป ไปให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รับทราบ วิธีการที่ควรนำมา
ใช้มีดังต่อไปนี้

1. กำหนดแผนงาน ตั้งความมุ่งหมาย และวางแนวทางปฏิบัติร่วมกันระหว่าง
คณะครูอาจารย์ในโรงเรียน
2. ช่วยกันศึกษาลักษณะของชุมชนโดยละเอียด เช่น โครงสร้างของชุมชน
วัฒนธรรมประเพณี อาชีพ เป็นต้น
3. ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบนโยบาย เป้าหมาย และกิจกรรมต่างๆของ
โรงเรียนทุกกระยะโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การออกวารสารหรือเอกสารสิ่งพิมพ์เพื่อแจ้งข่าว
คราวต่างๆ เป็นต้น
4. ออกเยี่ยมเยือนชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้สึกและความเข้าใจอันดีต่อกันยิ่ง
ขึ้น เช่น การเข้าร่วมงานในเทศกาลต่างๆของชุมชน
5. ให้ครูอาจารย์และนักเรียนมีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างของชุมชน เช่น
การพัฒนาชุมชนในด้านความเป็นอยู่ การพัฒนาความสะอาด เป็นต้น
6. การให้บริการชุมชน เช่น ให้ใช้อาคารสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ ให้
ความรู้ในการประกอบอาชีพหรือความรู้ทั่วไป
7. สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น รายงาน
ผลการดำเนินงานของโรงเรียน
8. ใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิชาการ เช่น การนำนักเรียนไปศึกษาหรือฝึกงานตาม

โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ

การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน กิจกรรมที่ควรทำมีดังต่อไปนี้

1. เชิญผู้ปกครองมาพบปะสังสรรค์ในบางโอกาส หรือการเชิญมาพบปะในวันเปิดภาคเรียน ทั้งนี้เพื่อชี้แนะสร้างความเข้าใจบางสิ่งบางอย่าง
2. ขอความร่วมมือจากชุมชนในงานบางสิ่งบางอย่าง เช่น ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การขอทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนยากจน เป็นต้น
3. จัดการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งในรูปแบบการศึกษาสามัญและอาชีพ รวมทั้งการจัดกลุ่มสนใจ
4. จัดงานประจำปีของโรงเรียน โดยเชิญผู้ปกครองมาชมกิจการและผลงานของนักเรียน
5. จัดงานนิทรรศการสัปดาห์แห่งการศึกษา และวัฒนธรรมเพื่อแสดงผลงานของโรงเรียนและของนักเรียน
6. เชิญผู้ปกครอง หรือผู้เชี่ยวชาญในวิชาการบางสาขามาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน
7. เชิญผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มาให้ความรู้หรือให้การแนะนำนักเรียนในบางโอกาส
8. เชิญเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นๆ เช่น แพทย์ พยาบาล หรือตำรวจมาให้ความรู้แก่นักเรียนที่เกี่ยวกับหน่วยงานนั้นๆ
9. จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน หรือระหว่างครูอาจารย์กับผู้ปกครอง
10. จัดให้มีกรรมการศึกษาของโรงเรียน โดยเชิญประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษามาเป็นกรรมการ
11. การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า หรือสมาคมผู้ปกครองและครู

อย่างไรก็ตาม ยนต์ ชุ่มจิต (2528) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูอาจารย์ในโรงเรียนจะต้องมีความเชื่อมั่นบนพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. โรงเรียนสร้างขึ้นจากภาษีอากรของราษฎร ผู้บริหารและครูอาจารย์จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า โรงเรียนเป็นของประชาชน ดำเนินงานต่างๆก็เพื่อประชาชน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องร่วมมือกับประชาชน และองค์กรอื่นๆ เพื่อให้งานของโรงเรียนที่ตั้งเป้าหมายไว้สำเร็จ ประโยชน์ด้วยดี
2. โรงเรียนจะต้องมีเสรีภาพทางวิชาการและทางความคิด การทำงานใดๆที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวนักเรียน ตลอดจนทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความงอกงาม ถือว่าเป็นสิทธิหน้าที่ของทางโรงเรียน
3. ความร่วมมือของประชาชนมีความสำคัญยิ่งต่องานของโรงเรียน กล่าวคืองานต่างๆของโรงเรียน จะดำเนินไปด้วยดีและมีความสมบูรณ์ยิ่ง หากได้รับความร่วมมือจากชุมชน ฉะนั้นจึงควรทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรู้เห็นการดำเนินงานต่างๆของโรงเรียนด้วย
4. การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยที่สำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และการติดต่อสื่อสารที่ดีจะต้องกระทำต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อจะได้แจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าของงานให้แต่ละฝ่ายได้รับรู้ในเรื่องราวต่างๆ

วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีได้หลายวิธีตามที่นักวิชาการได้แนะนำไว้ นั้นพอจะประมวลได้ว่ามี 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ

1. โดยการเปิดประตูให้โรงเรียนออกไปสู่ชุมชน อาจทำได้ด้วยการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆของโรงเรียน สารระ ความรู้ วิทยากรใหม่ๆให้ชุมชนได้ทราบ หรือการจัดให้คณะครู นักเรียนออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ หรือแม้แต่วิธีการให้ครูออกไปเยี่ยมเยียนผู้ปกครองนักเรียนที่

บ้าน ก็เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดี

2. โดยการเปิดประตูให้ชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน อาจทำได้ด้วยการจัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์วิทยากรต่างๆ ทั้งด้านวิชาการ และวิชาชีพ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อสนองกิจกรรมของชุมชน หรือแม้แต่การเชิญผู้นำในชุมชนมาร่วมเป็นกรรมการกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น ก็เป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดีเช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุพิชญา ชีระกุล (2521) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธภาพจะเป็นเครื่องเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมกันปฏิบัติภารกิจต่างๆให้บรรลุจุดหมาย
2. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูอาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า
3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อโรงเรียนฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนจะมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง
5. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพราะเป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนในชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงต้องมี

การปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันทุกกรณี

ยนต์ ชุ่มจิต (2528) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะ เป็นแนวทางให้ประชาชนมีความสนใจและให้ความร่วมมือช่วยเหลืองานต่างๆของโรงเรียน ทั้งทางวิชาการและอื่นๆ
2. เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนในการให้บริการแก่ชุมชน เช่น บริการทางวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่
3. เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของโรงเรียนแก่ชุมชน หากประชาชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนจะช่วยทำให้โรงเรียนมีความปลอดภัยในทรัพย์สิน และของมีค่า ยิ่งขึ้น และยังจะได้รับความช่วยเหลือต่างๆอีกมากมาย
4. เพื่อให้ทราบภูมิหลังที่แท้จริงของนักเรียนจากผู้ปกครอง ซึ่งจะ เป็นแนวทาง ในการส่งเสริมปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพื้นฐาน และความต้องการ ของนักเรียน
5. เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้แหล่งทรัพยากรจากชุมชนได้อย่างสะดวกและมี ประสิทธิภาพ
6. เพื่อส่งเสริม ฟื้นฟู และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของ ชุมชนโดยผ่านทางนักเรียน ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น
7. เพื่อส่งเสริมการผสมกลมกลืนระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เป็นไปในทาง เดียวกัน
8. เพื่อส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

จากที่ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้นี้ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ว่า การสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. เพื่อให้โรงเรียนและชุมชนสามารถให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในด้านต่างๆ ซึ่งกันและกัน
3. เพื่อให้โรงเรียนและชุมชน ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน
4. เพื่อเป็นการใช้แหล่งทรัพยากรทั้งจากโรงเรียน และจากชุมชนอย่างคุ้มค่า

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนจะต้องทราบพื้นฐานของสังคมนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัฒนธรรมประเพณี ลักษณะของประชาชน หรือช่องทางการสื่อสารต่างๆ พินิจพรรณ เทพสุเมธานนท์ (2532) ได้กล่าวว่าสิ่งที่ควรต้องคำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่สำคัญโรงเรียนควรต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อของชุมชน การแสดงออกในการยอมรับหรือไม่ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงต่างๆภายในชุมชน ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่โรงเรียนควรให้ความสนใจ โดยการศึกษาถึงรายละเอียดต่างๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ลักษณะของประชากรในชุมชน จะเห็นว่าระดับการศึกษาในชุมชนหนึ่งๆนั้น ประชาชนแต่ละคนจะมีพื้นฐานการศึกษาแตกต่างกัน โรงเรียนต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เมื่อพ่อแม่และผู้ปกครองเข้าใจโรงเรียนได้ถูกต้อง เขาก็จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนโรงเรียน ซึ่งจะ เป็นผลดีต่อเด็กนักเรียนและชุมชน

3. การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน โรงเรียนต้องคำนึงถึงกลุ่มต่างๆในชุมชน ด้วย เพราะชุมชนหนึ่งจะมีบุคคลต่างกลุ่มกัน โรงเรียนต้องใช้วิธีการในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลแต่ละกลุ่ม แตกต่างกันไปแล้วแต่ความเหมาะสม

4. โรงเรียนต้องศึกษารายละเอียด เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ผ่านมามีประสบความสำเร็จเพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการหรือไม่ ประชาชนให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน หรือมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนหรือไม่ โรงเรียนต้องเรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ในอดีตและปัจจุบันในเรื่องดังกล่าว เพื่อหาทางแก้ไขสิ่งต่างๆที่ถูกต้อง

5. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพราะโรงเรียนต้องให้ความรู้ เปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติของประชาชนในชุมชนให้มีความเห็นคล้อยตาม ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาและความอดทน ประกอบกับโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการปฏิบัติงาน และมีการประเมินผล เพื่อจะได้รู้ผลการปฏิบัติงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ มีวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ถ้าโรงเรียนปฏิบัติตามวิธีการดังกล่าว โครงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุจุดมุ่งหมายในที่สุด

สุวรรณี มุทธเมธา (2524) ได้ให้ข้อควรคำนึงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แต่จะนำมาซึ่งถึงเฉพาะที่มีความแตกต่างจากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นมีดังนี้คือ

1. ความร่วมมือ ร่วมใจ ความสามัคคี ความรู้ ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนต่อชุมชน และการเข้าใจเป้าหมาย แผนปฏิบัติงานต่างๆของโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการใช้ชุมชนเป็นโรงเรียน เป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้เจริญออกงานในทุกด้าน นอก

จากนั้น ยังเป็นการทำให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนโดยทางอ้อม เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเอง และให้ชุมชนสนใจกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น

3. การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะการประชาสัมพันธ์จะทำให้ประชาชนได้ทราบข่าวสารเรื่องราวและกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน ประชาชนได้เข้าใจการทำงานของโรงเรียน เห็นประโยชน์และคุณค่าของโรงเรียนต่อนักเรียนและชุมชน ประชาชนก็จะได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ ในเวลาเดียวกันชุมชนก็ได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปตามแนวทางของการให้การศึกษาในโรงเรียน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีประเด็นสำคัญที่ควรคำนึงถึง ต่อไปนี้

1. จะต้องมีการศึกษาชุมชนอย่างละเอียดทั้งในแง่ของสภาพภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงาน

2. โรงเรียนต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างถูกต้อง และเหมาะสมต่อชุมชน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องของชุมชน

3. การดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือ ร่วมใจ และเสียสละ

การสำรวจชุมชน

จิรวัดน์ นิจนตร (2528) ได้ให้ความหมายของการสำรวจชุมชนไว้ว่า การสำรวจชุมชน คือ "การศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับลักษณะและสภาพต่างๆในชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แนวโน้มของปัญหา และความต้องการของชุมชน เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการ

กำหนดโครงการพัฒนาหรือการวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไป"

ความจำเป็นที่ต้องมีการสำรวจชุมชน

สุพิชญา ซีระกุล (2521) กล่าวไว้ว่า

การจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ได้ดีนั้น สิ่งหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ การทราบสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ การหยั่งรู้มากขึ้นเท่าไรโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานก็มีมากขึ้นเท่านั้น การที่เราจะทราบและหยั่งรู้เกี่ยวกับสภาพ และข้อเท็จจริงโดยทั่วๆไปที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆได้นั้น สามารถทำได้โดยวิธีการสำรวจชุมชน

จากคำกล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องมีการสำรวจชุมชนข้างต้นมีความสอดคล้องกันกับคำกล่าวของ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2532) ที่ว่า

การสำรวจข้อมูลชุมชนควรมีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างรอบคอบและแจ่มชัด ควรเริ่มจากสภาพข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ รู้สภาพความเป็นอยู่ตลอดจนสภาพการณ์ของคน ทรัพยากร และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงรายละเอียดต่างๆด้านสังคม เศรษฐกิจ การที่เรารู้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนมากเท่าใดโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการสำรวจข้อมูลก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น ... ฉะนั้นการที่เราจะเข้าใจสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างแน่ชัด จึงต้องมีการสำรวจชุมชนเพื่อค้นหาข้อมูลต่างๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ได้ผลดีนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษา สำรวจชุมชนนั้นๆเสียก่อน เพื่อจะได้ทราบถึงองค์ประกอบต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนนั้น และจะได้นำมาวางแผนงานให้สอดคล้องเหมาะสมต่อไป

ความมุ่งหมายของการสำรวจชุมชน

สุเทพ เชาลี (2524) กล่าวว่า การสำรวจชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาชุมชน มีความมุ่งหมาย คือ

1. เพื่อกำหนดลักษณะ และขอบเขตปัญหาของชุมชน
2. เพื่อทราบว่ามีผลกระทบต่อชุมชนเพียงใด
3. เพื่อศึกษาความยุ่งยากสลับซับซ้อนของปัญหา และแนวทางแก้ไข
4. เพื่อทราบว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดที่สนใจให้การสนับสนุนหรือคัดค้าน

การแก้ปัญหาต่างๆของชุมชน

5. เพื่อค้นหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นๆที่ปฏิบัติได้และสามารถนำมาใช้ได้ผลเป็น
 อย่างดี

6. เพื่อค้นหาทรัพยากรที่มีอยู่ของท้องถิ่น ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาได้
7. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับขั้นตอนในการแก้ไขปัญหานั้นๆของชุมชน

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2528) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการสำรวจชุมชนมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อต้องการทราบความต้องการต่างๆของชุมชน เพื่อจะได้หาทาง
 สนองความต้องการให้กับประชาชน

2. เพื่อต้องการทราบปัญหาต่างๆ จะได้ช่วยกันคิดวางแผนโครงการแก้ปัญหา

3. เพื่อต้องการทราบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนว่าอยู่ใน
 สภาพอย่างไร เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงส่งเสริมให้มีความร่วมมืออันดีเกิดขึ้น

4. เพื่อต้องการที่จะศึกษาสถานะทางเศรษฐกิจ สวัสดิภาพ ฐานะ การ
 บริโภคและอุปโภคของสังคม จะได้หาทางบริการ

5. เพื่อต้องการทราบแหล่งวิชาการในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ วิทยาการ
 และสถาบันต่างๆของชุมชน

6. เพื่อต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ เจตคติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี การใช้เวลาว่างในทางนันทนาการของประชาชนในชุมชนนั้น

สุพิชญา ชีระกุล (2521) กล่าวว่า การสำรวจชุมชนมีความมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อต้องการทราบสภาพโดยทั่วไปของชุมชน ในแง่ของสภาพภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ฯลฯ
2. เพื่อต้องการทราบนโยบายของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของชุมชน และผู้นำของชุมชน
3. เพื่อต้องการทราบทัศนคติ ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน
4. เพื่อต้องการทราบแหล่งวัสดุ และบุคลากรที่สามารถอำนวยความสะดวกต่อโรงเรียนได้
5. เพื่อต้องการทราบรายละเอียด เกี่ยวกับหน่วยงานและสถาบันที่ดำเนินการอยู่ในชุมชนนั้นๆ
6. เพื่อต้องการจำแนกและวิเคราะห์กลุ่มชน หรือองค์กรที่มีอยู่
7. เพื่อต้องการวิเคราะห์สื่อ หรือเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร
8. เพื่อต้องการทราบสภาพการศึกษาในปัจจุบันของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการจัดแผนการศึกษา
9. เพื่อต้องการทราบปัญหาต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน
10. เพื่อประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆประกอบกันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางโครงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนต่อไป

ดังนั้นสรุปได้ว่า การสำรวจชุมชนมีความมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่อการค้นหาข้อมูลที่แท้จริง ทั้งสภาพและปัญหาของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อบ่งชี้ของการสำรวจชุมชน

หากโรงเรียนสามารถดำเนินการสำรวจชุมชนได้จะเป็นการดี แต่การสำรวจนั้นจะต้องใช้เวลามาก ครูอาจารย์ในโรงเรียนจะไม่มีเวลาเพียงพอในการดำเนินงาน ถึงแม้ว่าจะเกิดปัญหาทางสมรรถภาพในการทำงาน เพราะครูอาจารย์มีทั้งงานประจำที่ต้องทำในโรงเรียน และงานสำรวจที่เพิ่มเข้ามา สุพิชญา ชีรกุล (2521) ได้กล่าวถึงข้อบ่งชี้ของการสำรวจชุมชนว่าจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วางแผนโครงการสำรวจ แต่อย่างน้อยควรประกอบไปด้วยข้อมูลต่างๆดังนี้

1. ประเพณีและวัฒนธรรม หมายถึงสภาพแนวความคิด ทักษะคิดและอุปนิสัยใจคอหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดระเบียบปฏิบัติ ความประพฤติและพฤติกรรมในสังคม การทราบข้อมูลต่างๆเหล่านี้ จะช่วยให้โรงเรียนทราบสภาพความสัมพันธ์ต่อนักเรียน พ่อแม่และอื่นๆต่อไป โรงเรียนจะสามารถวางแผนงานต่างๆได้ถูกต้องและสอดคล้องกัน
2. ลักษณะของประชากร ซึ่งรวมถึงอัตราการเจริญเติบโต การเพิ่มหรือการลดจำนวน สิ่งเหล่านี้เป็นผลต่อจำนวนนักเรียนที่จะรับเข้า การจัดบุคลากรและการจัดวัสดุ อุปกรณ์การศึกษาต่างๆตลอดจนการเลือกสถานที่ก่อตั้งโรงเรียน สิ่งที่ต้องสำรวจเช่น ระดับการศึกษา อายุ เพศ อาชีพ เป็นต้น
3. การติดต่อสื่อสาร การที่จะทราบแนวความคิดเห็นต่างๆของประชากรได้ขึ้นอยู่กับช่องทางการติดต่อสื่อสาร ดังนั้นโรงเรียนจะต้องทำการสำรวจว่า ชุมชนมีสื่อในการติดต่อกันอย่างไรบ้าง ใช้กันมากน้อยเพียงใด และสื่อประเภทใดใช้กับกลุ่มชนแบบใดจึงจะได้ผล
4. การรวมตัวของกลุ่มต่างๆในชุมชนจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆตามความสนใจและความต้องการของสังคมนั้นๆ โรงเรียนควรจะได้ศึกษาสถานะอิทธิพล ความคิด

เห็นและความสนใจของกลุ่มชนเหล่านั้น โดยการทาระเบียนประวัติและรายละเอียดเอาไว้ เพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจมีผลต่อการจัดการศึกษาของชุมชนได้

5. ความเป็นผู้นำในชุมชน การสำรวจบุคคลเหล่านี้จะช่วยทำให้โรงเรียนได้ทราบว่า เขาเหล่านี้จะช่วยเหลือโรงเรียนได้ในเรื่องใดบ้าง มากน้อยเพียงใด และโรงเรียนควรจะต้องเป็นนโยบายด้วยว่า ผู้นำในสังคมเหล่านี้ควรจะได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนตามความเหมาะสม

6. ความตึงเครียดในชุมชน ความขัดแย้งและความตึงเครียดเป็นสิ่งที่มักจะเกิดขึ้นเสมอ มีผลทำให้เกิดความแตกแยก ดังนั้นการที่โรงเรียนจะวางโครงการใดๆ รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ควรจะออกมาในรูปแบบที่เป็นกลาง และช่วยลดแรงกดดันจากภายนอกด้วย สำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นยังจะไม่เกิดผล ถ้าโรงเรียนยังไม่ช่วยจัดความตึงเครียดเหล่านั้นให้หมดไป

7. ประวัติความเป็นมาของชุมชน โรงเรียนควรจะศึกษาและสำรวจดูว่า ในชุมชนนั้นๆ ได้มีการทดลองทำโครงการใดมาบ้าง เมื่อทางโรงเรียนได้ข้อมูลเหล่านี้มาก็จะทำให้คาดคะเนได้ว่า โครงการที่โรงเรียนจะจัดทำขึ้นนั้นต้องการความช่วยเหลือจากชุมชนมากน้อยเพียงใด

สำหรับ ชีรวัดณ์ นิจนตร (2528) ได้กล่าวถึงขอบข่ายในการสำรวจชุมชนว่าควรครอบคลุมเรื่องต่อไปนี้

1. ความต้องการและแรงบันดาลใจของประชาชน ว่าเขาปรารถนาจะให้ มีอะไรเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตของเขาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง
2. โครงสร้างขั้นพื้นฐานของชุมชนและปัจจัยในการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แหล่งน้ำ แหล่งเงินทุน
3. กิจการของเอกชน เช่น ร้านค้า โรงสี โรงงานอุตสาหกรรม ตลาด
4. ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เช่น แหล่งประมง สวนผลไม้

5. สภาพพื้นฐานทางสังคม เช่น สภาพการศึกษาของประชาชน ภาวะโภชนาการ สุขภาพอนามัย สภาพการทำงานและอาชีพ

6. องค์กรทางสังคมในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร สภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน

ข้อมูลต่างๆที่ได้จากการสำรวจเหล่านี้ จะสามารถทำให้โรงเรียนวิเคราะห์ได้ว่า อะไรคือปัญหาหรือความต้องการของชุมชนทำให้เข้าใจสภาพและภาวะการณ์ต่างๆทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อจะได้นำไปใช้ในการวางแผนงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต่อไป

วิธีการสำรวจชุมชน

การสำรวจชุมชนนั้นไม่สามารถใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งได้เป็นการเฉพาะ จะต้องใช้วิธีการต่างๆหลายวิธีควบคู่กันไป สุพิชญา ชีระกุล (2521) ได้เสนอว่าควรรู้วิธีการสำรวจชุมชนหลายวิธี ประกอบกันดังนี้

1. Observation ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสังเกตตามกระบวนการและหัวข้อที่ต้องการ
2. Interview ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสัมภาษณ์ประชากรเพื่อหาข้อมูลต่างๆ
3. Written Interview คือวิธีการสัมภาษณ์โดยการถามและตอบตามแบบสอบถามที่กำหนดไว้ การดำเนินการสัมภาษณ์จะถามตามหัวข้อที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า
4. Questionnaire คือการส่งแบบสอบถามไปให้ประชาชนกรอก วิธีการนี้เป็นวิธีการสำรวจที่ทำได้อย่างกว้างขวาง ประหยัด และรวดเร็ว

5. Case Study คือวิธีการสำรวจหรือศึกษาเฉพาะเรื่อง ซึ่งจะทำต่อเมื่อมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะเท่านั้น

นอกจากวิธีการสำรวจตามแนวทางใน 5 วิธีการนี้ ซึ่งเป็นการสำรวจชุมชนจากประชาชนทั่วไป ยังจะสามารถทำการสำรวจชุมชนได้จากตัวแทนของชุมชนได้อีกคือ

6. Open Forum คือวิธีการสำรวจโดยการจัดให้มีการอภิปรายและซักถามกันจากกลุ่มบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว
7. The Panel คือวิธีการสำรวจโดยมีคณะผู้ให้ความคิดเห็น ซึ่งได้รับการคัดเลือกมาจากประชาชนในกลุ่มต่างๆ
8. Advisory Committee คือวิธีการสำรวจโดยมีคณะกรรมการที่ปรึกษาที่ประชาชนคัดเลือกให้เป็นตัวแทนเป็นผู้ให้ข้อมูลต่างๆในการสำรวจ

ชีรวัดณ์ นิจนตร (2528) ได้สรุปวิธีการสำรวจชุมชนไว้ดังนี้

1. การสำรวจแบบเบ็ดเสร็จ (Complete Enumeration Informant Survey) คือการสอบถามข้อมูลจากทุกหน่วยในชุมชน วิธีการนี้ต้องใช้เวลาและงบประมาณมาก ข้อมูลที่ได้อาจไม่ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะชาวบ้านบางคนอาจจะไม่ค่อยรู้เรื่อง
2. การสำรวจแบบสุ่มตัวอย่าง (Random Sampling) คือการคัดเลือกหรือสุ่มเอาบุคคลหรือหัวหน้าครอบครัวมาบางส่วนตามวิธีสุ่มทางสถิติ วิธีนี้จะเสียเวลาและใช้งบประมาณน้อยกว่า แต่ก็มีโอกาสสุ่มเอาคนที่ไม่รู้เรื่องอะไรมาให้ข้อมูลก็ได้
3. การสำรวจจากกลุ่มผู้นำในชุมชน (Group Informant Survey) คือการสอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านของชุมชน วิธีนี้จะช่วยประหยัดเงิน เวลา และบุคลากรได้มาก ข้อมูลก็มักจะเชื่อถือได้ เพราะบุคคลเหล่านี้มีความรอบรู้ความเป็นไปในชุมชนเป็นอย่างดี

ข้อควรระวังในการสำรวจชุมชน

สุพิชญา ชีระกุล (2521) กล่าวว่า การสำรวจชุมชนมีข้อควรระวังดังต่อไปนี้

1. ควรจะได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการสำรวจให้ชุมชนทราบโดยแจ่มชัด เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด

2. เอกสารและข้อความที่ชี้สำรวจจะต้องปราศจากอคติต่างๆ

3. ควรมีผู้ควบคุมการให้ข้อมูล เพื่อให้งานเป็นไปตามลำดับขั้นตอน

4. เอกสารหรือข้อความใดที่เป็นความลับ ควรต้องสงวนไว้เป็นความลับ

จริงๆ

5. ควรจะต้องมีการวางวัตถุประสงค์ในการสำรวจไว้อย่างแน่นอน

6. การวางแผนงานที่ละเอียดและรัดกุมจะช่วยให้การดำเนินการสำรวจมี

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถ้าได้มีโอกาสรู้จักกันก่อน ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์มากเท่าใด การสร้างสัมพันธ์ก็จะสะดวกและง่ายขึ้นเท่านั้น ทั้งความสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็จะกระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย เพราะต่างคนต่างทราบสภาพ ข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งอุปนิสัยใจคอ และความประพฤติก่อนและกันมาก่อน โอกาสที่จะปรับตัว เข้าหากันจึงทำได้ง่าย

การให้บริการชุมชน

สิริ เทศประสิทธิ์ (2529) กล่าวถึงการให้บริการชุมชนว่า

การที่ผู้บริหารการศึกษาจะให้บริการแก่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านวิชาการ บุคคล เงิน วัสดุ และอื่นๆ จะต้องเป็นการให้บริการโดยมีแผนงานหรือโครงการประสานงานกับชุมชนอย่างชัดเจน มิฉะนั้นจะให้บริการอะไร เมื่อใดก็จัดให้ทันที การให้บริการโดยไม่มีแผนงาน หรือโครงการจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีอย่างแน่นอน ในทางอง กลับกันหากการให้บริการต่างๆมีแผนงานหรือโครงการรองรับอยู่ ผลงานที่ดีก็จะเกิดขึ้น

อย่างแน่นอน เช่นกัน

แนวทางการให้บริการชุมชน

แนวทางในการให้บริการชุมชนด้านทรัพยากรบุคคล มีแนวทางดังนี้คือ

1. ต้อง เป็นไปตามแผนงานหรือโครงการที่ตกลงกันไว้ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง
2. บุคลากรจะต้องได้รับการฝึกอบรมในด้านที่จะไปช่วยชุมชนนั้นเป็นอย่างดี

ดีมาก่อนแล้ว

3. บุคลากรจะต้องได้รับการปฐมนิเทศก่อนเข้าร่วมงาน
4. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องคอยติดตามผลงานของบุคลากรอยู่อย่าง

ต่อเนื่อง

5. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องคอยสนับสนุน ให้กำลังใจ และให้สวัสดิการ

ตามควรแก่บุคลากรที่ไปช่วยชุมชน

6. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพิจารณาความดีความชอบแก่บุคลากร ตาม

ควรแก่ผลงาน

7. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องบันทึกผลงานของบุคลากรที่ไปช่วยชุมชนไว้ด้วย
8. ควรจะมีการวิเคราะห์ผลงานนั้นๆด้วย เช่น ได้ผลอย่างไร เพียงไร

มีอุปสรรค และปัญหาขัดข้องอย่างไร

แนวทางในการให้บริการด้านการเงินและวัสดุ มีแนวทางดังนี้คือ

1. จะต้องเป็นไปตามแผนงานหรือโครงการที่ตกลงกันไว้ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง

และได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจ

2. การเบิกจ่ายเงินและวัสดุ นั้น จะต้องไม่ขัดต่อระเบียบ และได้รับการ

อนุมัติจากผู้มีอำนาจ

3. ควรมีการวิเคราะห์ผลการใช้เงินและวัสดุตามโครงการ

4. ควรรายงานหน่วยเหนือ และผู้เกี่ยวข้องเพื่อทราบ

แนวทางการให้บริการด้านอื่น มีแนวทางดังนี้คือ

1. การให้ความร่วมมือร่วมใจต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน
ความร่วมมือร่วมใจเป็นหัวใจในการทำงานแบบกลุ่ม รวมถึงหรือการพัฒนาแบบผสมผสาน
2. การสนับสนุนในทุกวิถีทาง ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และระเบียบแบบแผน
ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมุ่งผลในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญ
3. การส่งกำลังบำรุง เป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งในการบริการชุมชน
กำลังดังกล่าวอาจเป็นไปในรูปต่างๆ เช่น คน เงิน และวัสดุ เป็นต้น
4. การเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา การเข้าร่วมถกปัญหาหรืออภิปรายทั้ง
เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน มีความสำคัญมากในการบริการชุมชน

สิ่งที่จะทำให้บริการแก่ชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับโรงเรียนนั้น อาจทำได้ทั้งด้านวิชาการ บุคคล เงิน วัสดุ และการสนับสนุนทางความร่วมมือร่วมใจหรือกำลังใจ
หน้าที่ของโรงเรียนนั้น นอกจากจะมีหน้าที่ให้การศึกษาหรืออบรมสั่งสอนนักเรียนแล้วยังมีหน้าที่
บริการชุมชนอีกด้วย อย่างไรก็ตามการให้บริการแก่ชุมชนดังกล่าวนี้จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและ
ระเบียบแบบแผน ซึ่งสิ่งที่ทำให้บริการแก่ชุมชน เช่น

1. ด้านวิชาการ เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารของโรงเรียนอยู่แล้ว
การเผยแพร่ความรู้ ความคิด และทักษะบางอย่างแก่ชุมชน ควรเป็นสิ่งที่โรงเรียนเอาใจใส่
เป็นพิเศษ
2. ด้านบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนอาจให้ครู เจ้าหน้าที่โรงเรียน และ
นักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆโดยไม่กระทบกระเทือนต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน
3. ด้านการเงิน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องระดมเงินให้เป็นการจัดตั้ง
ระเบียบการเงินที่จะนำไปใช้จ่ายร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องเป็นเงินที่ผูกและระเบียบ
เปิดทางให้เท่านั้น
4. วัสดุ มีข้อควรระวังเช่นเดียวกับเรื่องการเงิน

5. การให้ความร่วมมือร่วมใจ หรือให้กำลังใจในการพัฒนาชุมชน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ถ้าโรงเรียนแสดงออกซึ่งความร่วมมือร่วมใจหรือให้กำลังใจในการพัฒนาชุมชนแล้วชุมชนก็ย่อมจะมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียนมองโรงเรียนในทางที่ดี และชุมชนก็จะสนับสนุนโรงเรียนเป็นอย่างดีเช่นเดียวกัน

ผู้บริหารโรงเรียนพึงถือว่าการบริการชุมชนเป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่งของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนซึ่งมีความพร้อมในด้านต่างๆ โรงเรียนควรจะนำทรัพยากรที่มีอยู่ออกบริการชุมชน ทั้งนี้เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่อย่างเต็มความสามารถ

บทบาทของครูและโรงเรียนในการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน

ภารกิจหลักของครู คือการให้การอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดวิชาความรู้ คุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน แต่ปัจจุบันได้มีการปรับบทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น โดยให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน บทบาทของครูและโรงเรียนจึงต้องมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนด้วย ซึ่ง ชีรวัดน์ นิจนตร (2528) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูและโรงเรียนในการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า

1. เป็นนักการศึกษา คือ เป็นผู้ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน โดยเฉพาะความรู้เรื่องสภาพสังคมและอาชีพต่างๆในท้องถิ่น การฝึกให้ประชาชนรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนอย่างมีเหตุผล รวมทั้งรู้จักแสวงหาข่าวสารหรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

2. เป็นผู้ร่วมปฏิบัติงาน ในฐานะที่ครูเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ครูก็ต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนจัดขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ เช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น

3. เป็นที่ปรึกษาของชุมชน หมายถึง การที่ครูไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำงานพัฒนาโดยตรง แต่เป็นที่ปรึกษาโดยให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในเรื่องต่างๆเนื่องจากครูเป็นผู้ที่ทา

งานอยู่ในชุมชนเกือบตลอดเวลาและมีการศึกษาคึกว่าคนอื่น

4. เป็นนักนวัตกรรม กล่าวคือ ครูเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการต่าง ๆ มากกว่าประชาชนทั่วไป สามารถรับรู้และแสวงหาความรู้หรือเทคนิคใหม่ๆทั้งในด้านวิชาการและงานพัฒนาต่างๆ จึงเป็นผู้ที่จะนำเอาสิ่งประดิษฐ์ใหม่รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติใหม่ที่เอื้อต่อการพัฒนามาเผยแพร่แก่ชุมชน

5. เป็นผู้ให้บริการแก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่ตั้งอยู่ในชุมชนและครูเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนจึงต้องมีหน้าที่แก้ปัญหาระยะสั้นต่างๆที่โรงเรียนมีอยู่ให้แก่ชุมชนด้วย

6. เป็นผู้ประสานงาน คือเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาลโดยท้าวให้เป็นที่ประนีประนอมแก่ทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีต่อกันเมื่อมีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาดำเนินโครงการพัฒนาชุมชน ครูก็คอยชี้แจงและคอยแนะนำให้เขาทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน รวมทั้งการเตรียมประชาชนให้สามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานดังกล่าวได้

7. เป็นนักรวมกลุ่มหรือผู้จัดตั้งกลุ่มต่างๆขึ้นในชุมชน หมายถึงการชักนำหรือจูงใจชาวบ้านที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมารวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชน

8. เป็นผู้แก้ปัญหาแก่ชุมชน เนื่องจากชุมชนให้ความเชื่อถือและไว้วางใจครูว่าเป็นผู้ทราบถึงเป้าหมายและโครงการของรัฐบาล สามารถติดต่อสื่อสาร และขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนได้ ครูจึงต้องรับภาระในการแก้ปัญหาต่างๆให้แก่ชุมชน

9. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เป็นผู้ที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติของประชาชนในชุมชนให้เป็นคนสมัยใหม่ ถ้าที่จะริเริ่มปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า โดยการวางแผนและกำหนดโครงการพัฒนาในด้านต่างๆให้แก่ชุมชน

การให้ความสนับสนุนภารกิจของโรงเรียนโดยชุมชน

ในส่วนของชุมชนสามารถให้ความสนับสนุนภารกิจของโรงเรียนได้ด้วยกิจกรรมต่างๆ มากมาย โดย สุวัฒน์ มุททเมธา (2524) ได้สรุปแนวทางที่ชุมชนสามารถให้ความสนับสนุนภารกิจของโรงเรียนไว้ดังนี้

1. สนับสนุนให้ความร่วมมือให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียน การสอน และปรับปรุงกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน
2. ให้การสนับสนุนในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และแรงงาน
3. ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เช่นร่วมเป็นกรรมการต่างๆ
4. เป็นวิทยากร ช่วยเหลือการเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน
5. ช่วยประชาสัมพันธ์โรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสำคัญและเป็นความจำเป็น อย่างยิ่งในการบริหารโรงเรียนในปัจจุบัน แต่เนื่องจากชุมชนไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน การ จัดดำเนินการบางอย่างอาจไม่สะดวก หรือคล่องตัวตามที่ผู้บริหารต้องการ ทั้งนี้อาจเกิด จากสาเหตุนานาประการ แต่จะอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีปัญหาหรืออุปสรรคในการสร้างความ สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้บริหารก็จำเป็นต้องหาทางที่จะแก้ไขปัญหาเพื่อความเจริญ ก้าวหน้าของโรงเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ

1. ปัญหาที่เกิดจากโรงเรียน ได้แก่
  - 1.1 ระเบียบข้อบังคับของทางราชการบางประการ เป็นอุปสรรคต่อการ สอนความต้องการของชุมชน

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยกว่าที่ควร ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากครูไม่มีโอกาสได้ไปคลุกคลีกับชุมชน โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและใช้ทรัพยากรของโรงเรียน และโรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่จะให้บริการแก่ชุมชน

1.3 ประชาชนในชุมชนขาดความศรัทธาในตัวครูและผู้บริหาร เพราะครูและผู้บริหารวางตัวไม่เหมาะสม ใช้เวลาในราชการไปทำภารกิจอื่น ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ

1.4 โรงเรียนขาดแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น เนื่องจากตั้งอยู่ที่ห่างไกล ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนขาดปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชน และไม่รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

2. ปัจจัยที่เกิดจากชุมชน ได้แก่

2.1 ประชาชนในชุมชนส่วนมากไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เนื่องจากประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาต่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจของสังคมอยู่ในระดับต่ำ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.2 ชุมชนเข้าใจว่า งานพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

2.3 สิ่งแวดล้อมของชุมชนรอบๆโรงเรียนเสื่อมโทรม บางแห่งเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข มีโจรผู้ร้ายชุกชุมและมีปัญหาสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมือง

2.4 ผู้บริหารระดับท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ไม่เข้าใจ และมองเห็นคุณค่าของการศึกษาน้อยไป ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับท้องถิ่นและโรงเรียน

2.5 ความแตกต่างกันทางภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มน้อยประจำถิ่น เช่นชาวเขา และชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ อ้างถึงใน กิติมา ปรีดีดิลล . 2532)

ปรีชา คัมภีรบรรณ (2529) ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่มีสาเหตุทั้งฝ่ายโรงเรียนและฝ่ายชุมชน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาที่เนื่องมาจากทางโรงเรียน

1.1 ขาดการประชาสัมพันธ์รายละเอียดเกี่ยวกับความต้องการและแนวทางการใช้สถานที่ของชุมชน

1.2 ขาดผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะในการติดตามและดูแลเพื่อประสานงานโดยตรงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.3 เกณฑ์ต่างๆที่กำหนดเกี่ยวกับการใช้สถานที่เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนมีมากจนเกินไป

1.4 ไม่มีความรู้หรือรายละเอียดที่แท้จริงของสถานที่ที่ต้องการขอความร่วมมือ

1.5 การเดินทางระหว่างโรงเรียนกับแหล่งวิทยาการของชุมชนไม่สะดวก และโรงเรียนไม่มีงบประมาณในการเดินทางเพียงพอ

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับชุมชน

2.1 แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน

2.2 เจ้าของแหล่งวิทยาการไม่เข้าใจแนวทางการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับตน ทำให้เกิดความระแวง

2.3 เจ้าของแหล่งวิทยาการไม่มีเวลาที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนได้

2.4 แหล่งวิทยาการอยู่กระจัดกระจาย และห่างไกลจากโรงเรียน

2.5 แหล่งวิทยาการบางแห่งไม่ยินยอมให้ใช้เป็นแหล่งวิทยาการ

2.6 แหล่งวิทยาการที่มีอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่มีขนาดเล็กไม่เข้าเกณฑ์ที่

โรงเรียนกำหนดไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดสมุทรปราการ ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำไว้โดยตรง แต่มีงานวิจัยในลักษณะคล้ายกันไว้ และได้กล่าวถึงการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังต่อไปนี้

เสถียร จันทสุมรรณ (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 โดยการเก็บข้อมูลจากประชากร 3 กลุ่ม คือ นักบริหารการศึกษา นักวิชาการ และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่างานบริหารการศึกษาทั้ง 5 งานนั้นได้ข้อสรุปเป็นเอกฉันท์จากกลุ่มประชากรทุกกลุ่มว่าโรงเรียนได้ให้ความสำคัญต่องานบริหารบุคคลมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยที่สุด และจัดเป็นอันดับสุดท้าย และพฤติกรรมการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนยังพบว่า โรงเรียนจัดให้มีการสรุปผลการปฏิบัติงานในรอบปีให้ชุมชนทราบน้อยมาก และมีได้จัดให้มีการอบรมความรู้ให้แก่ชุมชนเลย

ถวัลย์ บุญแสน (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง งานการบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 โดยการเก็บข้อมูลจากประชากร 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มประชาชน หรือผู้ปกครองนักเรียน พบว่าตามความเห็นของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม กล่าวว่าการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงานบริหารบุคคล ด้านงานกิจการนักเรียน ด้านงานธุรการ และด้านงานสัมพันธ์ชุมชน อยู่ในระดับน้อยทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงานสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในระดับต่ำที่สุด จากความเห็นของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม

สมคิด จุมทอง (2527) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 6 พบว่าผู้บริหารโรงเรียน มีการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยที่สุด และพบปัญหาที่อยู่ในระดับน้อยคือ ขาดการประสานงานของฝ่าย ระบบสื่อสารในโรงเรียนไม่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารไม่ปฏิบัติตามแผน ผู้บริหารขาดทักษะความรู้และประสบการณ์การบริหาร ขาดการมอบอำนาจหน้าที่ ขาดการกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน

บัณฑิตา จุลเสวก (2528) ได้ทำการศึกษาบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาใน ส่วนกลาง ในการให้บริการชุมชน ตามทัศนะของผู้บริหารและอาจารย์ พบว่าการบริการชุมชนที่เหมาะสมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง คือการใช้วิธีโรงเรียนสู่ชุมชนและชุมชนสู่โรงเรียนในระดับมากที่สุด ส่วนปัญหาที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ โรงเรียนยังไม่เคยสำรวจความต้องการของชุมชนในการรับบริการจากโรงเรียน และการขาดวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียนในการบริการชุมชนในระดับมากที่สุด ส่วนการใช้เวลาในการบริการชุมชนเป็นปัญหาระดับกลาง

สุพิศรา สุรมณมหาอุดม (2534) ได้ศึกษากระบวนการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาดีเด่นขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษาในส่วนกลาง พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายเกี่ยวกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำหรับการวางแผนดำเนินการโดยคณะกรรมการจัดองค์การส่วนใหญ่มีการกำหนดงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ในโครงสร้างของโรงเรียน โดยฝ่ายที่รับผิดชอบคือ ฝ่ายบริการ และมีผู้รับผิดชอบในรูปคณะบุคคล การจัดคนเข้าทำงาน ใช้วิธีการสรรหาภายในโดยผู้บริหารเป็นผู้พิจารณา รวมทั้งขออาสาสมัคร การอำนวยความสะดวก ใช้วิธีการจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานโดยแสดงพฤติกรรมยอมรับเมื่อปฏิบัติงานได้สำเร็จ รวมทั้งให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอนุญาตให้กลุ่มรับผิดชอบตัดสินใจภายในขอบเขตที่กำหนด การควบคุมทุกโรงเรียนมีการควบคุมโดยขั้นปฏิบัติปฏิบัติงาน และมีการรายงานผลงาน สำหรับปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ปัญหาที่

มีผู้ระบุสูงสุดในแต่ละด้าน คือ การวางแผนเรื่องเวลาไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติจริง เครื่องมือ และวัสดุในการผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์มีไม่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ในการให้บริการชุมชนทรุดโทรมหรือถูกทำลาย บุคลากรในโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการให้ความร่วมมือพัฒนาชุมชน ผู้ปกครองมีฐานะยากจนไม่สามารถให้การสนับสนุนโรงเรียน และขาดความร่วมมือจากบุคลากรในการรายงานผล

เพ็ญราไพ รามบุตร (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8 พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กได้ดำเนินการคือ จัดบุคลากรของโรงเรียนไปร่วมกิจกรรมต่างๆกับชุมชน ช่วยศึกษาสภาพและปัญหาการประกอบอาชีพของคนในชุมชน โดยรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน เชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่างๆในชุมชน มาให้ความรู้แก่นักเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน จัดกิจกรรมต่างๆและมีการประเมินนโยบายและแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนปัญหาที่พบในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กได้แก่ งบประมาณมีไม่เพียงพอ ครู - อาจารย์ มีชั่วโมงสอนและทำงานด้านอื่นมาก แหล่งวิทยากรในชุมชนมีน้อย ผู้ปกครองและประชาชนมีฐานะยากจน และการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรต่างๆในชุมชนไม่สม่ำเสมอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย